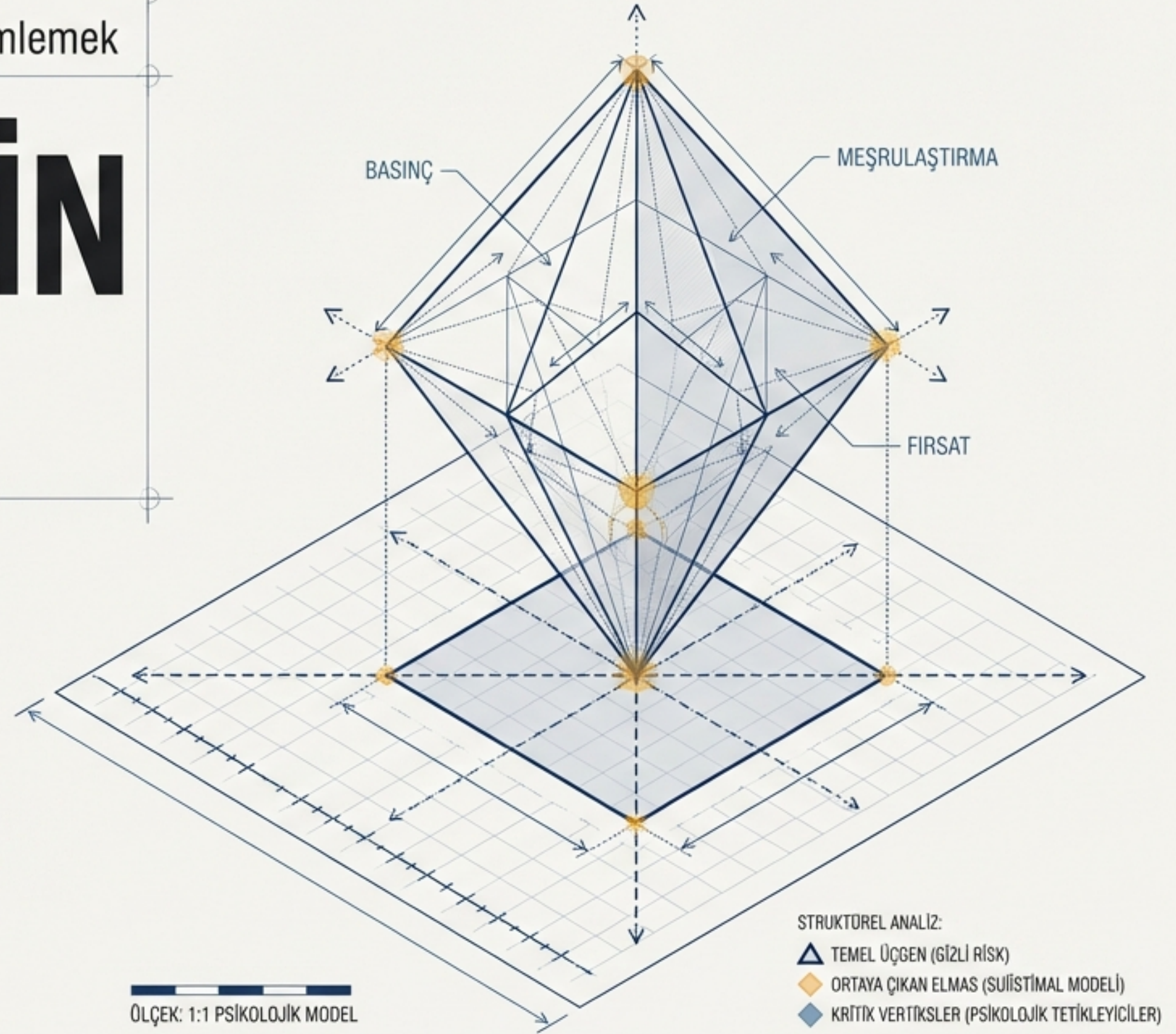

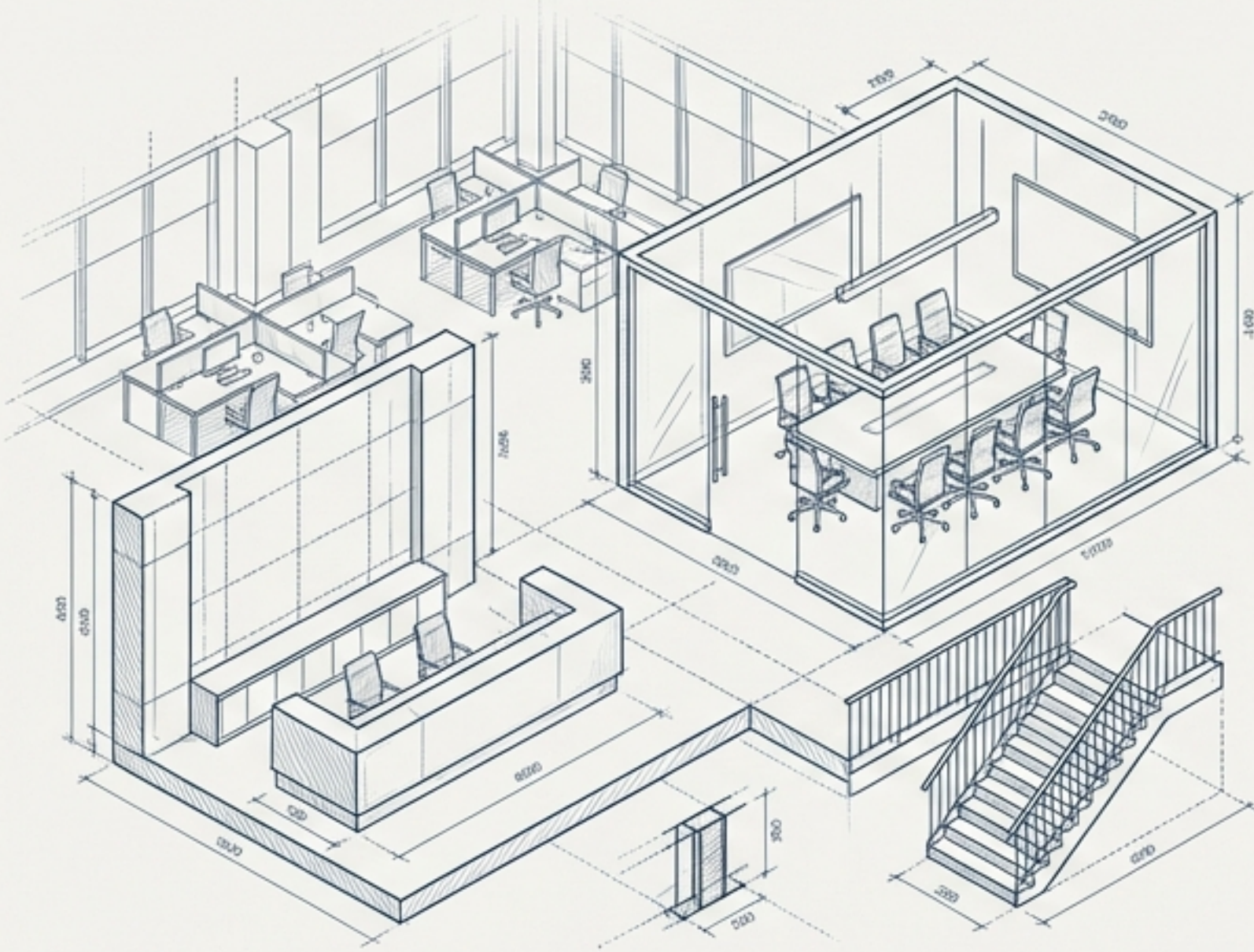
Rakamların Arkasındaki Psikolojik Modelleri Çözümlenmek

SUIİSTİMALİN ANATOMİSİ

Denetçiler, risk yöneticileri ve adli muhasebeciler için davranışsal risk rehberi.

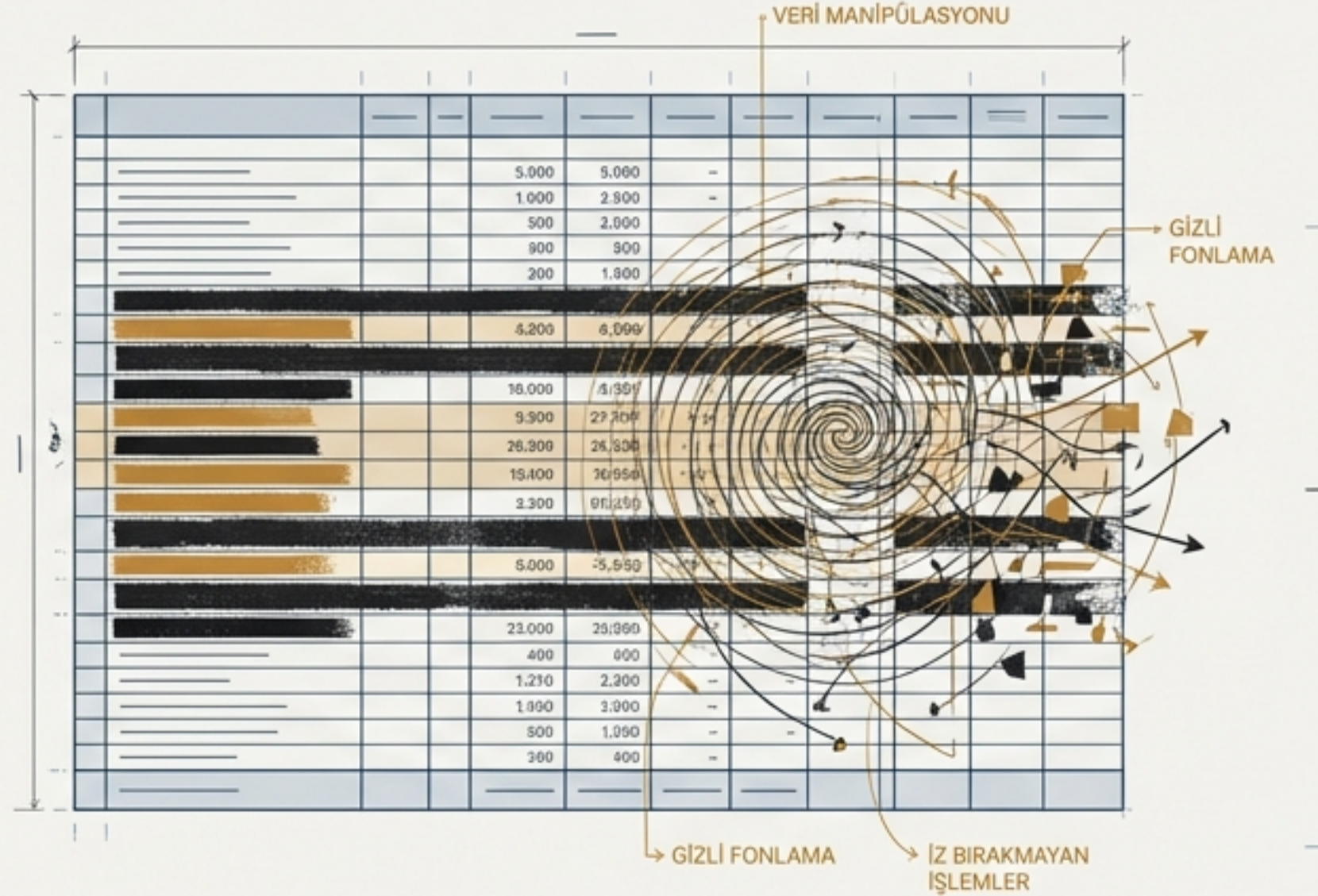

Neden dürüst profesyoneller aniden etik çizgiyi aşar?

Yanlış Varsayım:

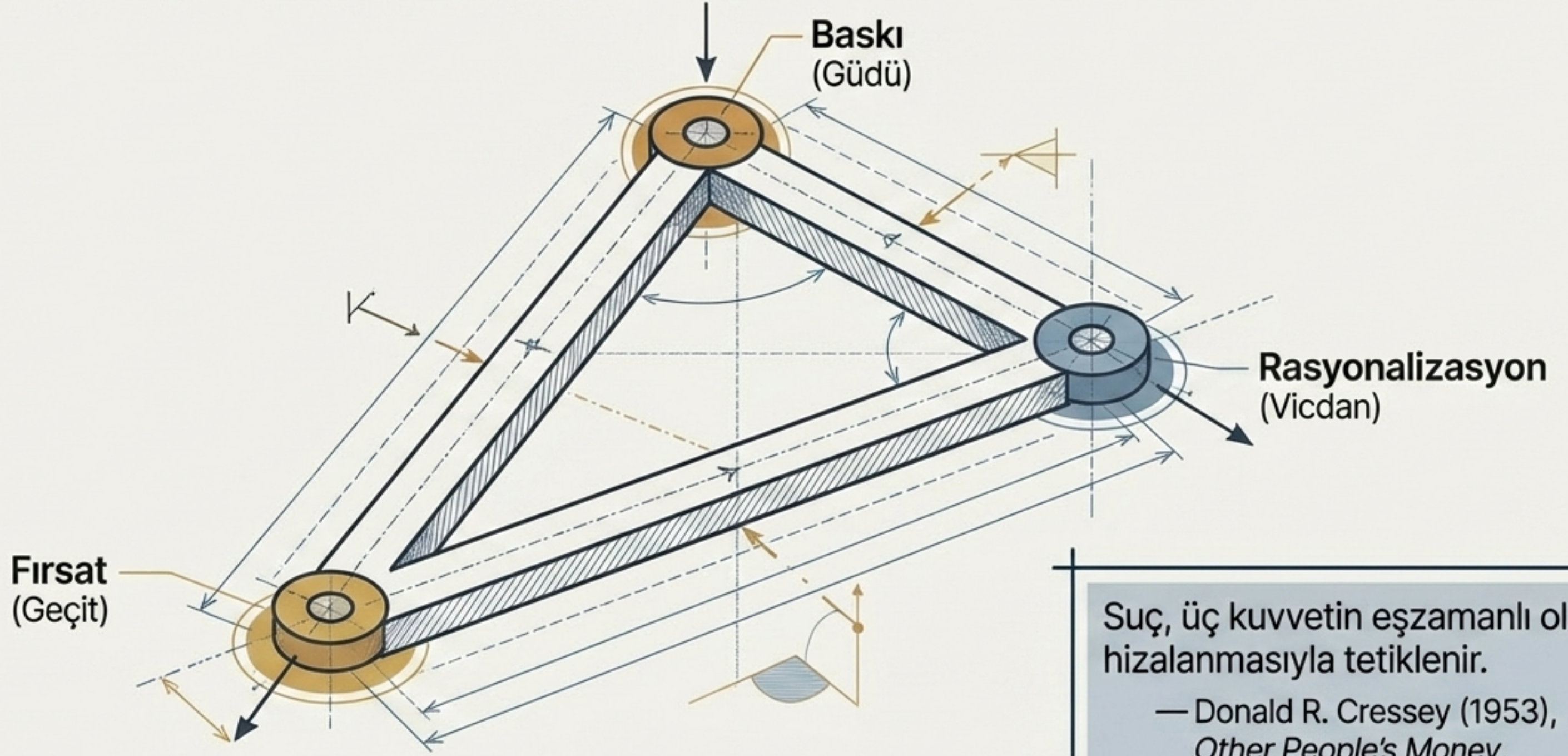
Suiistimal sadece bir muhasebe zafiyeti veya sistem hatasıdır.

Gerçeklik:

Suiistimal, karmaşık bir psikolojik ardışıklıktır. Rakamlar sadece sonuçtur; asıl neden insan davranışıdır. Adli muhasebede "nasıl" sorusunu çözmek için anahtar, "neden" sorusunda gizlidir.

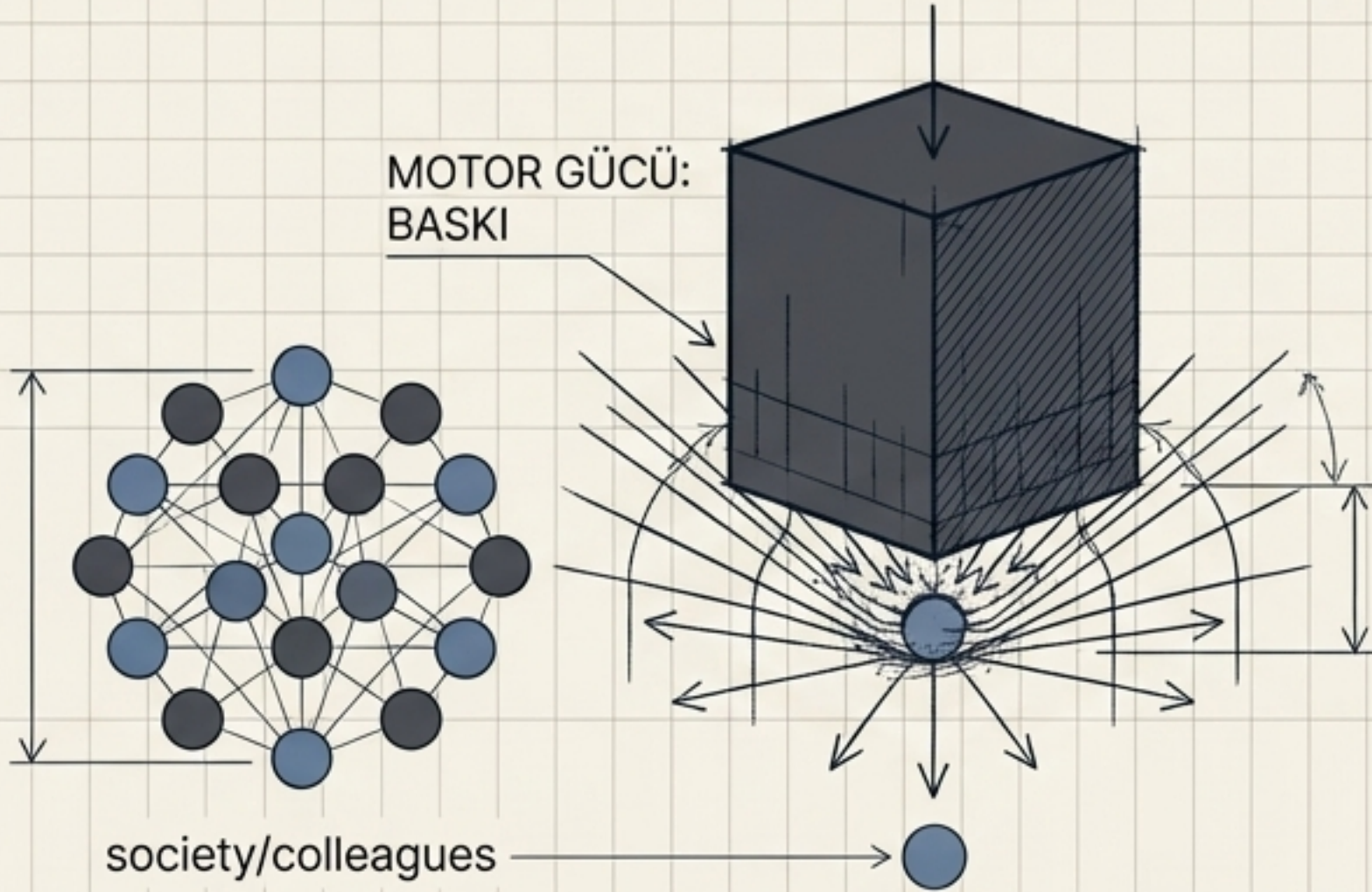
Cressey'in klasik modeli suçun neden, nasıl ve niçin işlendiğini haritalandırır

Suç, üç kuvvetin eşzamanlı olarak hizalanmasıyla tetiklenir.

— Donald R. Cressey (1953),
Other People's Money.

Her şey paylaşılması imkânsız görülen bir krizle başlar

Paylaşılması zor mali problem
(Non-shareable financial problem).”
— Cressey [1]

- Motor Gücü: Baskı, eylemi tetikleyen motordur. Fail sadece paraya değil, o paranın koruyacağı “itibara” odaklanır.

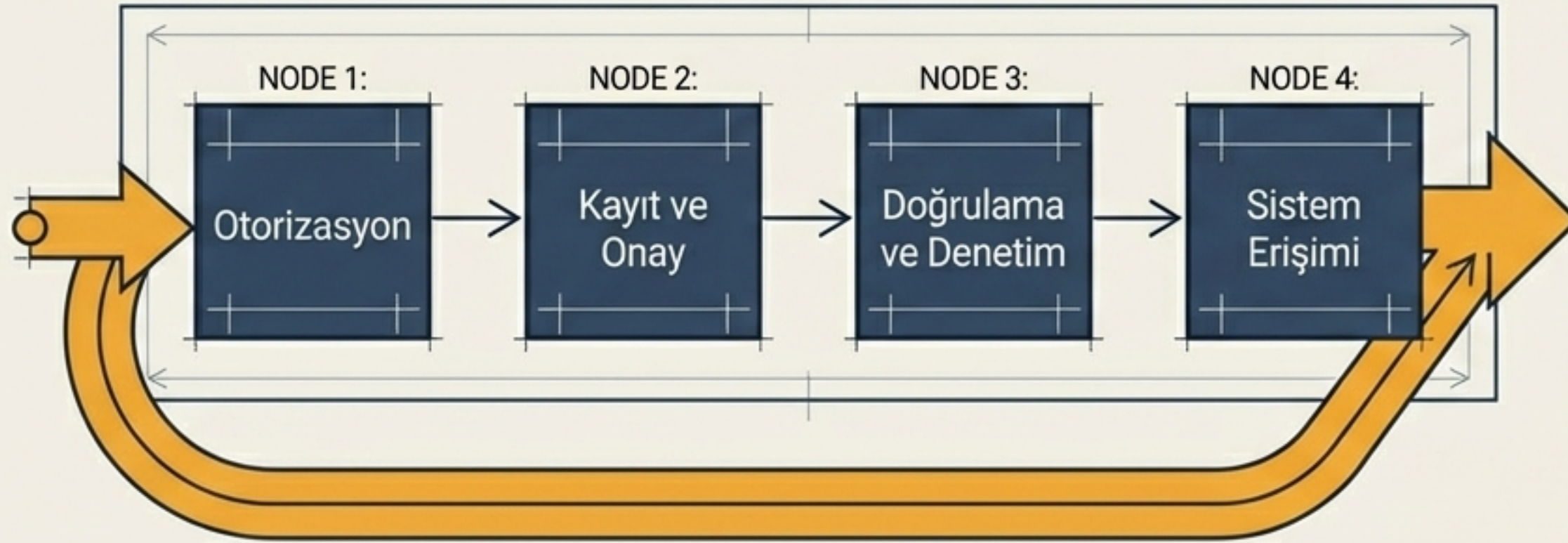
Temel Tetikleyiciler:

- Aşırı borç yükü ve gizli iflas.
- Karşılanamayan yüksek yaşam standardı arzusu.
- Gerçekçi olmayan agresif şirket performans hedefleri.

İç kontrol zafiyetleri failin "yapabilirim ve yakalanmam" demesini sağlar

Fırsat, suçun kapısıdır. Failin eyleme geçmesi için risk-ödül dengesinde "**yakalanmama**" ihtimalinin ağır basması gerekir.

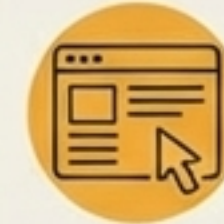
İç Kontrol Sistemleri

Denetim Zafiyetleri:
Düzenli veya bağımsız denetim eksikliği.

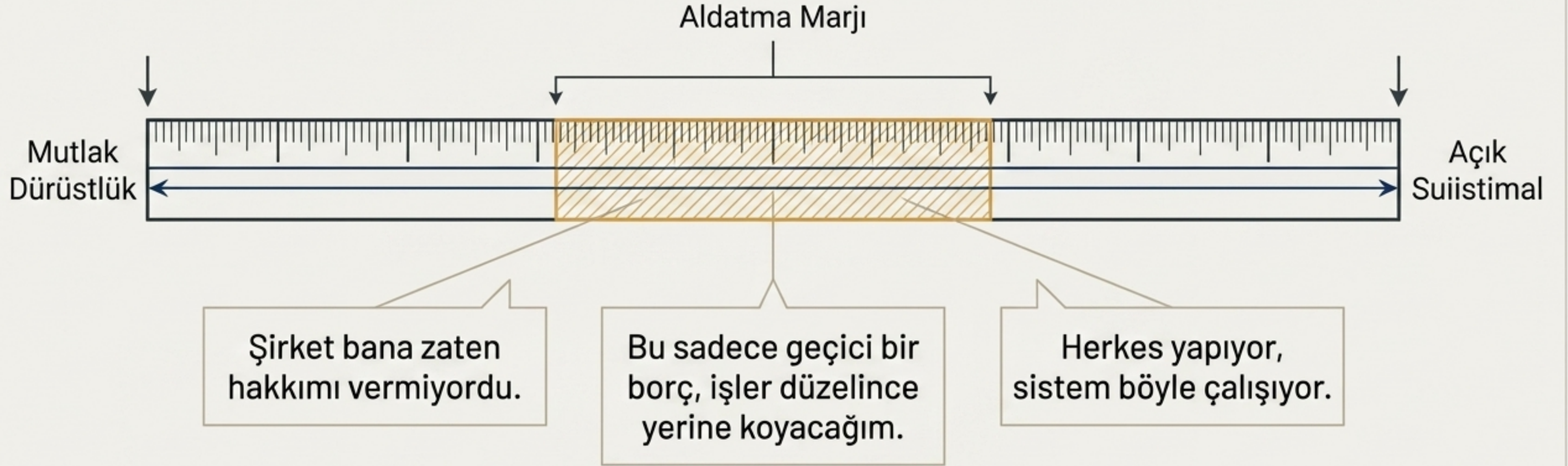

Tek İmza Yetkisi:
Kritik finansal süreçlerde "dört göz kuralının" (dual-signature) ihlal edilmesi.

Sistem Boşlukları:
Teknolojik altyapıdaki yetki devri hataları.

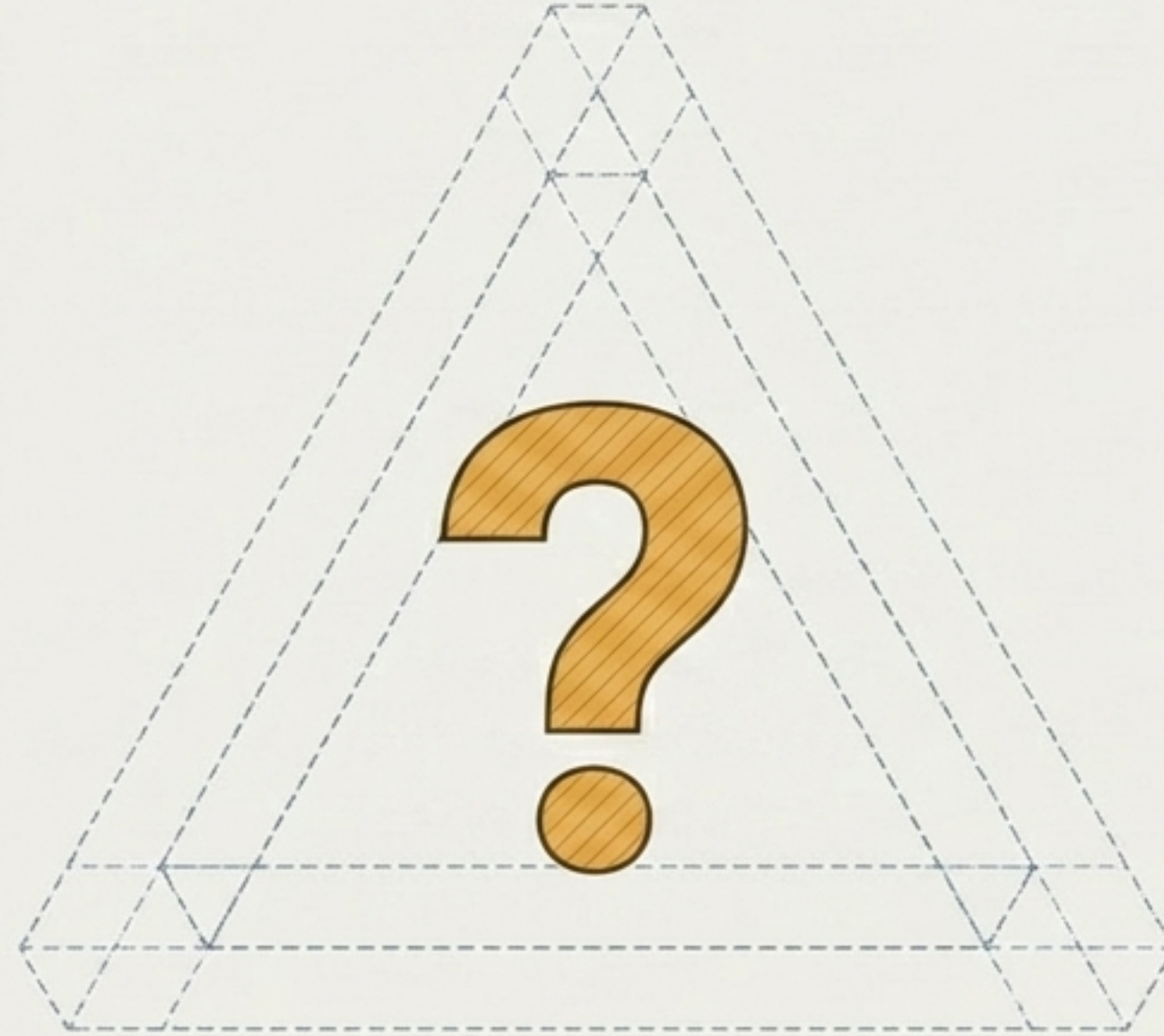
Fail vicdanını susturarak kendini hala "iyi bir insan" olarak görür

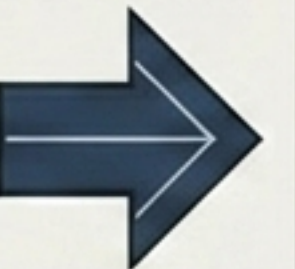
Dan Ariely (2012) [2]. İnsanlar, kendi öz-imajlarını (iyi insan oldukları inancını) zedelemeyecek sınırlarda kaldıkları sürece suçu rasyonalize edebilirler.

Neden baskı altındaki herkes çalmıyor?

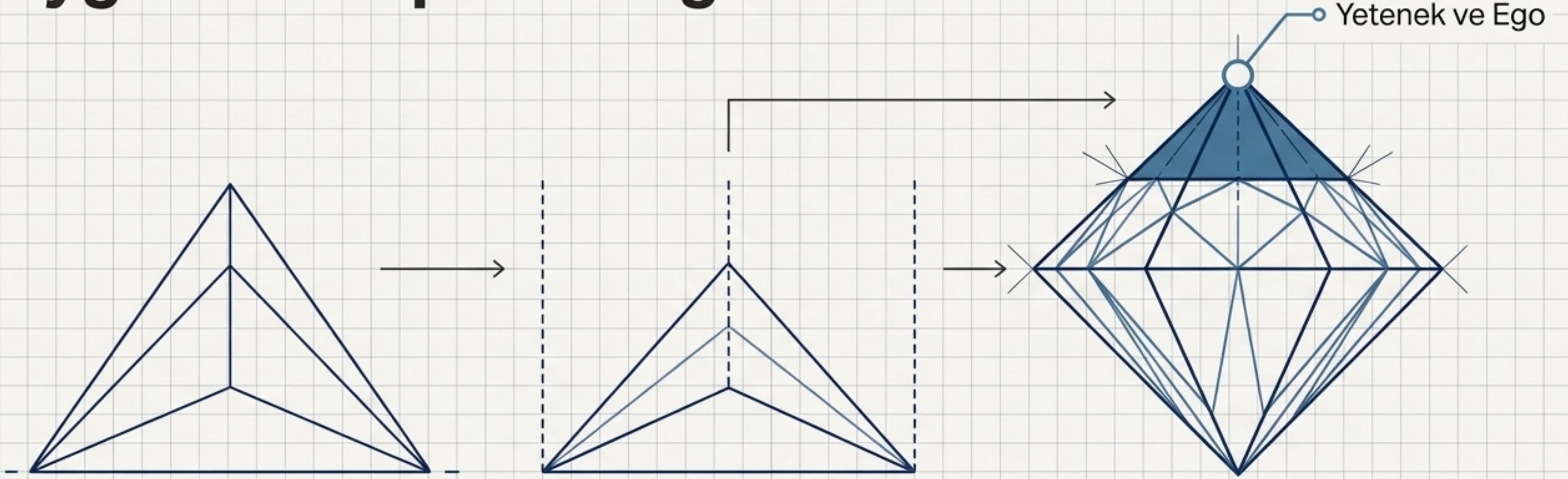
Üçgen modeli suçun neden işlendiğini ve güdüsünü kusursuzca açıklar. Ancak kritik **bir boşluk bırakır**: Şirket içinde fırsat bulan ve baskı altında altında olan yüzlerce kişi varken, neden sadece bazıları büyük çaplı hileleri gerçekleştirebilir?

İhtiyaç duyulan eksik parça:
Uygulama Kapasitesi.

Büyük çaplı suçlar sadece güdü değil, uygulama kapasitesi gerektirir

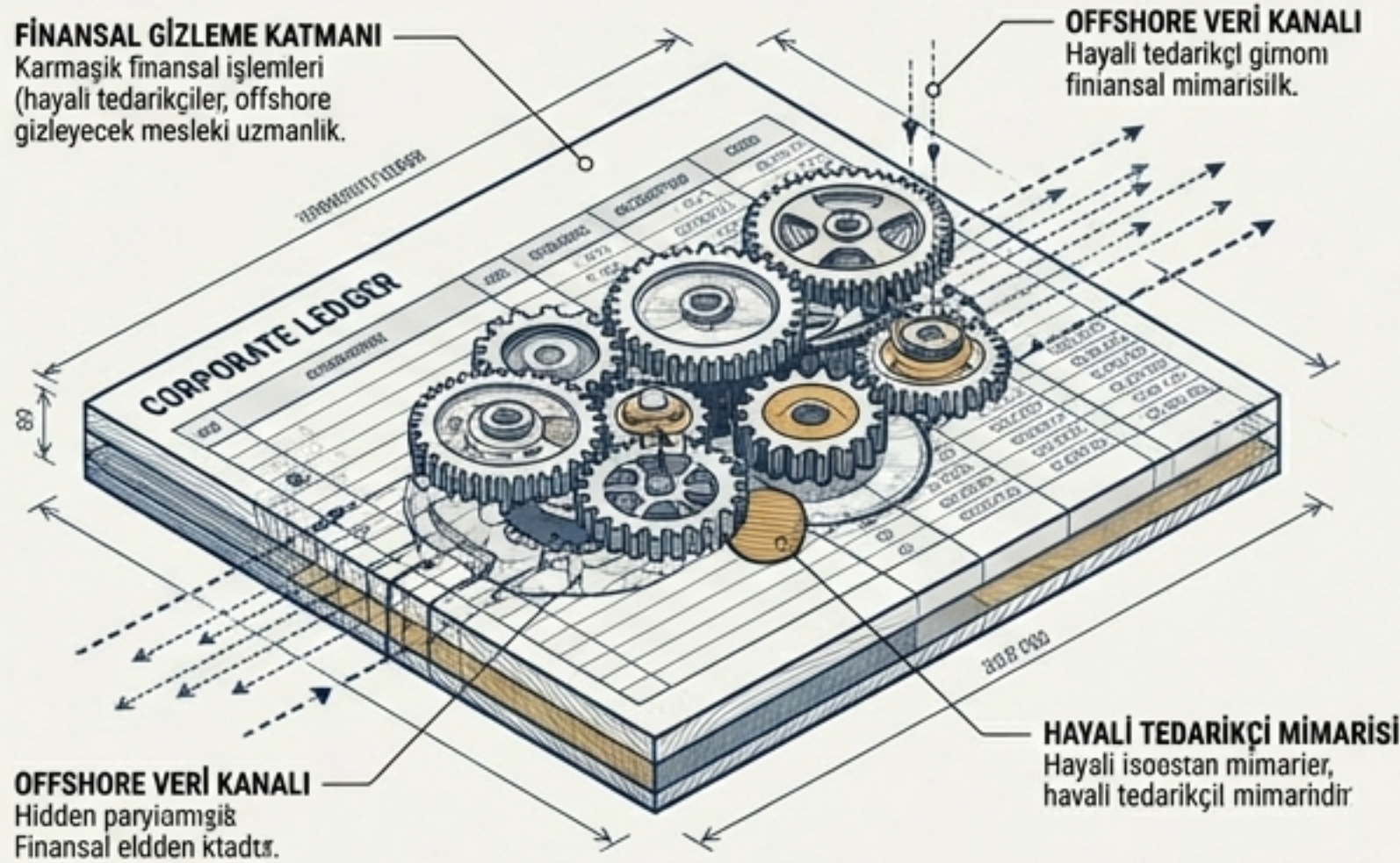

Wolfe ve Hermanson (2004) tarafından literatüre kazandırılan Suiistimal Elması (Fraud Diamond). Yetenek unsuru olmadan; baskı, fırsat ve rasyonalizasyonun büyük çaplı ve kalıcı bir hileye dönüşmesi imkânsızdır [3].

Sistemik manipulatörleri ayıran şey teknik zekâ ve kibrin birleşimidir

Yetenek (Kapasite)

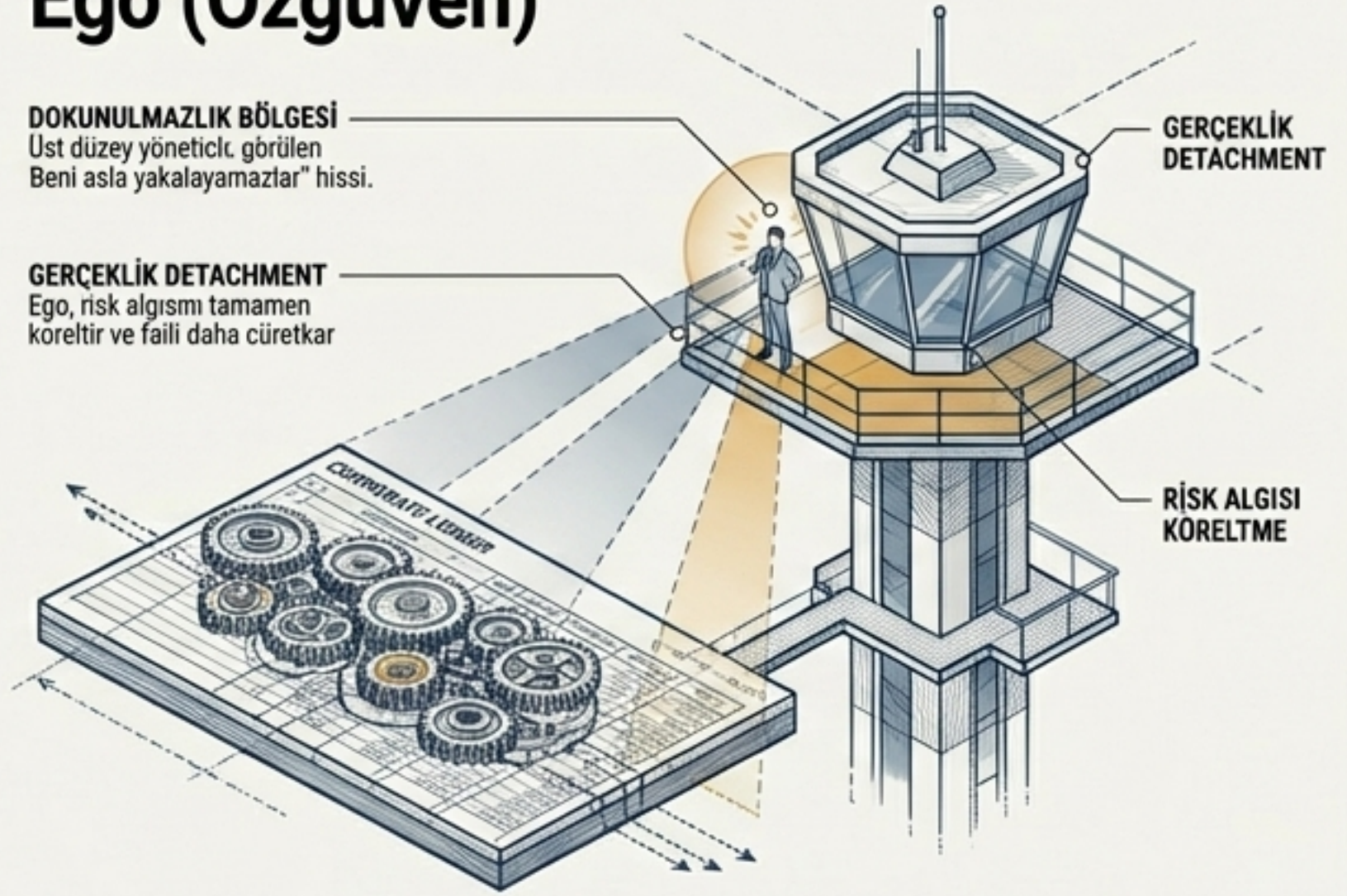
FİNANSAL GİZLEME KATMANI
Karmaşık finansal işlemleri
(hayali tedarikçiler, offshore
gizleyecek mesleki uzmanlık.

Ego (Özgüven)

DOKUNULMAZLIK BÖLGESİ
Üst düzey yöneticic. görülen
Beni asla yakalayamazlar" hissi.

GERÇEKLIK DETACHMENT
Ego, risk algısı tamamen
köreltir ve faili daha cüretkar

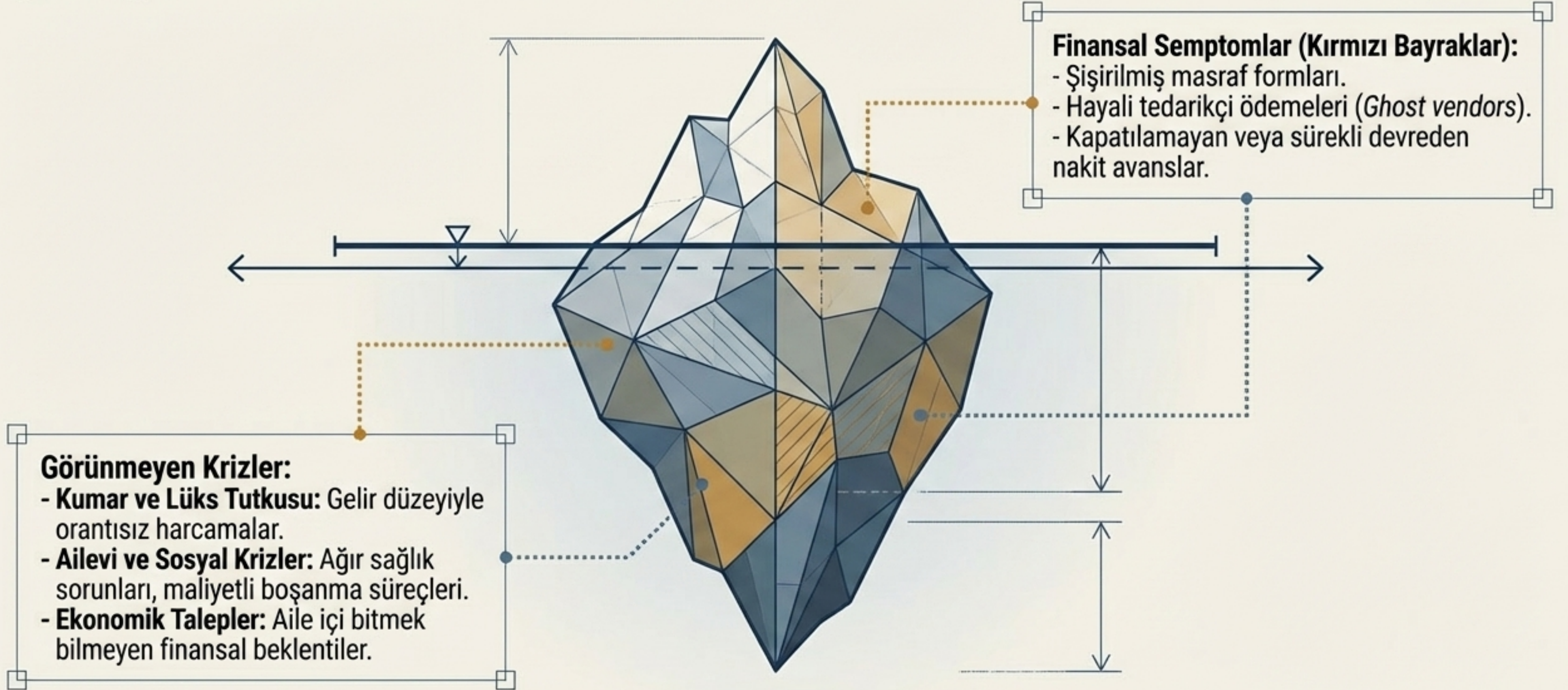
Sistemi manipüle edecek teknik zekâ. Karmaşık finansal işlemleri (hayali tedarikçiler, offshore transferler) gizleyecek mesleki uzmanlık.

Üst düzey yöneticilerde ve uzmanlarda görülen "Beni asla yakalayamazlar" hissi. Ego, risk algısını tamamen köreltir ve faili daha cüretkar usulsüzlüklere sevk eder.

Tehdit Profili Analizi: Fırsatçı Çalışan vs. Sistemik Manipülatör

Parametre	Fırsatçı Çalışan (Suiistimal Üçgeni)	Sistemik Manipülatör (Suiistimal Elması)
Psikolojik İtici Güç	Çaresizlik ve Anlık Baskı 	Kibir (Hubris) ve Yüksek Özgüven
Sistem Erişimi	Alt/Orta Düzey (Sınırlı yetki) 	Üst Düzey (Sistemleri kuran veya aşan)
Hasar Boyutu	Sınırlı ve genellikle tek seferlik 	Devasa, şirket sarsıcı ve sürekli
Tespit Edilebilirlik	Geleneksel denetimlerle tespit edilebilir 	Özel adli muhasebe uzmanlığı gerektirir

Adli muhasebede rakamlar, failin özel hayatındaki yangının dumanıdır

Holistik bir risk yönetimi, tablolar kadar "beşeri sermaye" stresini de denetlemelidir

Çift Odaklı Denetim (Dual Lens):
Sadece muhasebe kayıtlarını denetlemek yeterli değildir. Risk yönetimi; iç kontrol sistemlerindeki boşlukları (Fırsat) kapatırken, kritik personelin personelin davranışsal değişimlerini ve stres düzeylerini (Baskı ve Ego) de eşzamanlı olarak izlemelidir.

Sonuç:
En gelişmiş güvenlik sistemleri bile, rasyonalizasyon yeteneğine ve yüksek egoya sahip çaresiz bir zekâ karşısında savunmasızdır. Gerçek güvenlik, rakamları ve insan psikolojisini birlikte okumaktan geçer.